

Regler for kåring av værlam

Vedtatt av Avlsrådet for sau 22.08.2016 og av styret i Norsk Sau og Geit 24.08.2016.

§ 1 Avlstiltaket ”kåring av værlam”

Avlstiltaket «kåring av værlam» har som formål å kvalitetssikre værlam for bruk i saueavlen.

Norsk Sau og Geit (NSG) er ansvarlig for avlstiltaket. Regler for kåring blir utarbeidet av Avlsrådet for sau i NSG og fastsatt av styret i NSG.

NSGs fylkeslag er ansvarlig for at det gis et tilbud om kåring av værlam i fylket.

Fylkeslaget er ansvarlig for økonomien i avlstiltaket kåring, herunder fastsetting av kåringsavgift og godtgjøring av kåringsdommere og andre tillitsvalgte. Kåringsavgifta skal være per kåra værlam (ikke per stيلة). Som hovedregel skal kåringsavgifta dekke kostnadene med kåring og opplæring av dommere, men fylkeslaget kan velge å støtte tiltaket.

Alle fylkeslag av NSG skal oppnevne én kåringsansvarlig og informerer NSG om hvem som er oppnevnt.

Kåringsansvarlig bestemmer hvor det skal holdes kåringsssjå, hvem som skal være lokalt ansvarlig for gjennomføring av kåringsssjået (et lokallag av NSG og/eller en værering), og oppnevner dommer(e) og styrer for kåringsssjået.

Kåringsansvarlig kan bestemme at det skal avholdes gårdskåring i stedet for kåringsssjå der dette er ønskelig ut fra smittehensyn eller økonomiske hensyn.

§ 2 Kåringsssjå

Offentlige krav

Kåringsssjå for værlam krever skriftlig tillatelse fra Mattilsynet¹. Kåringsansvarlig i fylket skal sende Mattilsynet melding om sted og tid for sjået så snart dette er fastsatt. Lokal arrangør (lokallag/væring) skal i god tid legge fram plan for praktisk gjennomføring av sjået for Mattilsynet lokalt.

Styrer, dommere og utstillere må rette seg etter retningslinjer og påbud som Mattilsynet gir.

Dyr fra buskaper som er båndlagte for smittsom sjukdom får ikke møte på kåringsssjå.

¹ Bekjempelsesforskriften, § 14 <https://lovdata.no/forskrift/2002-06-27-732>

Småfenæringa sine egne krav

Kåringssjået må gjennomføres på en slik måte at det blir minst mulig risiko for spredning av sjukdom som smitter ved direkte kontakt mellom dyr, eller indirekte gjennom overføring med luft, avføring, jord/strø, innredning, felles drivgang/binge, dommere osv.

Sjuke eller skadde dyr får ikke møte på kåringssjå.

Sau fra buskaper med geit som ikke er dokumentert fri fra CAE, paratuberkulose og byllesjuka, og sau fra flokker der det blir brukt geitemjølke fra slike buskaper, får ikke møte på kåringssjå. Det samme gjelder buskaper som har kameldyr (lama, alpakka osv.). Besetningen tilbys gårdskåring, men lammene som kåres skal kun brukes i egen besetning. Dette anmerkes på kåringsbeviset.

Buskaper som har importert *levende småfe eller andre drøvtyggere* får ikke kåre værlam før tidligst 18 måneder etter at importen fant sted. Dette gjelder også buskaper som har importert *sæd eller embryo fra drøvtyggere* i strid med KOORIMP sine krav. Buskaper som har dyr som stammer fra flokker som nevnt over, får heller ikke kåre værlam før 18 måneder etter at importen fant sted.

Gjennomføring av kåringssjået

De innmeldte dyra skal være på utstillingsplassen til fastsatt tid, og ingen ta dyra fra utstillingsplassen før styret av sjået gir tillatelse til det.

Utstiller må selv sørge for stell og fôr til egne dyr. Arrangøren tar ikke noe ansvar for utstilte dyr, utstiller eller andre som møter på sjået.

§ 3 Kåringsdommer

Det er fylkeslaget av NSG som har ansvaret for å holde et korps av kvalifiserte dommere for kåring i eget fylke.

En dommer faller for aldersgrensen ved fylte 67 år. Fylkeslaget kan dispensere fra denne regelen.

Godkjente kåringsdommere og aspiranter skal føres inn i NSG sitt register over kåringsdommere.

Kåringsdommeren skal dømme i samsvar med NSGs kåringsregler og instruksjoner gitt av Avlsrådet for sau, avlssjefen i NSG og kåringsansvarlig i fylket. Kåringsdommeren har et selvstendig ansvar for å holde seg oppdatert på gjeldende regelverk.

Det skal gå fram av kåringsbeviset hvilken kåringsdommer som har dømt dyret. Hvis to kåringsdommere går sammen om å dømme et dyr, skal en av dem være «hoveddommer» og stå ansvarlig for dømmingen.

Dommeren godtgjøres for jobben av fylkeslaget i NSG, i samsvar med fylkets fastsatte satser.

§ 4 Krav til utstiller av værlam til kåring

Det er fødebesetningen som stiller værlam til kåring.

Fødebesetningen må være medlem av Sauekontrollen, og alle dyr av den aktuelle rasen må være registrert i Sauekontrollen.

Eier av værlammet må være hovedmedlem i Norsk Sau og Geit (NSG).

Institusjoner/organisasjoner som stiller værlam til kåring (eks. NMBU, landbruksskoler) skal være hovedmedlem i NSG. Når samdrifter og aksjeselskap stiller værlam til kåring skal minst en av eierne i selskapet være hovedmedlem, eller så må selskapet være hovedmedlem.

Dyr som dyreeier vil stille til kåring, må meldes inn med påkrevd informasjon innen fastsatt tidsfrist. Innmelding skjer til styrer av sjået eller andre som er satt til å ta imot innmeldingene.

Det er utstillers ansvar å opplyse dommeren om forhold ved kåringskandidaten og mora som kan ha betydning for om lammet skal kåres eller ikke. Når dyret stilles til kåring er det samtidig en garanti fra utstilleren om at han ikke kjenner til at dyret har arvelige defekter eller andre lyter som gjør at dyret ikke bør brukes i avl.

Utstiller må finne seg i at dyret blir undersøkt slik styrer og dommer krever det.

Styrer kan vise bort alle som gir uriktige opplysninger eller på annet vis forsøker å villed dommeren, eller som ikke følger styreren sine pålegg.

Samme dyret kan ikke stilles til kåring mer enn én gang.

§ 5 Krav til værlam som skal kåres

Øremerker

Værlam til kåring skal ha øremerker i samsvar med Merkeforskriften.

Informasjon i Sauekontrollen

Værlammet må være registrert i Sauekontrollen med rett individnummer, kjønn, rase, fødselsdato, far, mor, høstveiedato og høstvekt seinest dagen før lammet skal kåres. Høstvekt skal også være registrert på resten av flokken. Mangler opplysningene i Sauekontrollen *kan* styrer av sjået nekte utstiller å stille dyret til kåring. Kåringsmerke skal i alle tilfelle ikke bli satt i før opplysningene er på plass og viser at dyret fortsatt holder kravene til kåring.

Innavl

Værlammet skal ikke være etter sammenparing av nære slektninger. Om morfar til lammet også er far eller farfar til lammet, eller om farmor til lammet også er mor eller mormor, skal lammet vrakes.

Mora

Mora til værlammet skal ha godt eksteriør (kropp, jur og spener), gode bruksegenskaper og gode morsegenskaper. Har mora noen gang hatt skjedeframfall, børframfall eller bukbrokk eller har blitt hormonbehandlet for å komme i brunst, kan lammet ikke kåres.

Lammets fødsel og oppvekst

Værlammet skal være født normalt lett og ikke ha hatt behov for mye hjelp rett etter fødsel og i tida mot utslipp.

Kopplam skal som regel ikke kåres. Unntak kan gjøres for et værlam som selv har vært livskraftig og ikke trengt hjelp, men som har blitt tatt til kopplam som et ledd i driftsopplegget.

Lam som av driftsmessige forhold vennes fra ved beiteslipp, kan kåres.

Testikler, bitt og andre funksjonelle egenskaper

Værlam som skal kåres må ha to normalt utvikla testikler, normalt bitt og på andre måter være funksjonelle dyr.

Kollet/hornet

De fleste norske sauerasene skal være kollet, og værlam med tydeleg faste horn skal da ikke kåres. Unntaket fra denne regelen gjelder for raser der horn er innenfor rasestandarden. Dette er i så fall angitt i kåringsreglementet for rasen.

Ullfellen

Lammet skal vises med sin naturlige ullfell ².

Uønskede mutasjoner

Myostatinmutasjonen i NKS, myostatinmutasjonen i spæl og genvarianten som gir gult fett skal fjernes fra det norske saueholdet, og det gjelder alle raser.

Finnevarianten som gir økt lammetall, skal fjernes fra alle raser bortsett fra NKS og Nor-X, der det er tillatt å ha varianten i enkel dose.

Værer som får påvist en mutasjon som er uønsket, skal ikke kåres og skal ikke brukes i avl. Et værlam som ut fra slekta kan være under mistanke for å være bærer av en uønsket mutasjon kåres på ordinært vis, men gis en merknad på kårings skjemaet. Dette gjelder ikke finnevarianten hos NKS eller Nor-X.

Minimumskrav for å bli kåra

Stilles det værlam til kåring som ikke holder kravene nevnt over i denne paragrafen, skal det vrakes.

§ 6 Kåring på dispensasjon

I noen tilfeller kan det være nødvendig å kåre værlam som ikke holder ordinære krav til kåring. Dette kan være aktuelt hvis:

- Etterspørselen etter kårede værlam innen rasen er stort i forhold til tilbudet, eller
- En for stor andel av lammene innen en rase vrakes for en enkeltegenskap, eller
- Værlammet etter en totalvurdering har så mange positive egenskaper at det bør kåres

² Lammet må ikke klippes fra fødsel til kåring, verken helt eller delvis, og ullfellen må ikke farges.

Det er dommeren som avgjør om et lam skal kunne kåres på dispensasjon eller ikke, men dommeren må rette seg etter:

- Kravene som er angitt i det foreliggende regelverket, og
- Rasens kåringsreglement som gir minimumskrav til kåring på dispensasjon, og
- Kåringsansvarlig i fylket sine retningslinjer for kåring på dispensasjon for rasen det aktuelle året. Fylket krav til kåring på dispensasjon kan være strengere enn det som er fastsatt av NSG i rasens egne kåringsregler.

Når lammet kåres på dispensasjon skal det skrives en klar begrunnelse for dette under merknader på kåringsbevis. I spesielle tilfeller kan dispensasjonen begrenses til at «Lammet skal kun brukes til avl i oppdretters egen besetning».

§ 7 Dommerpoeng

Skalaen for dommerpoengene går fra 5 til 10 (beste poeng), der 6 er minimum for å bli kåret ordinært.

Hovedregelen er at dommeren skal sette 4 dommerpoeng:

1. Bruksegenskaper
2. Beinstilling
3. Ullkvalitet
4. Rasepreg

Rasens kåringsreglement kan angi at ett av disse poengene ikke skal settes, og kan også unntaksvis ha andre dommerpoeng enn de 4 over.

Dommerpoengene og værlammets O-indeks summeres til «sum kåringspoeng». Rasens kåringsreglement angir om O-indeksen skal være med i sumpoenget eller ikke, og angir krav til sumpoenget for at værlammet skal kunne kåres.

Alle værlam som stilles til kåring skal få en fullstendig bedømming i samsvar med rasens kåringsreglement. Dette gjelder også lam som opplagt ikke vil bli godkjent.

Bruksegenskaper

Bruksegenskaper faller i 2 grupper:

- Egenskaper ved værlammet som har betydning for væren sin egnethet i paring
- Egenskaper ved værlammet som nedarves og som har betydning for døtrenes egnethet som søyer/mødre og sønnenes egnethet som avlsværer.

Værlammets størrelse skal vurderes for å sikre at væren er stor nok til å pare voksne søyer ved starten av paringssesongen. Vurderes værlammet til å være stort nok, skal størrelsen ikke ha betydning for fastsettelsen av dommerpoenget for bruksegenskaper.

I fastsettingen av dommerpoenget for bruksegenskaper skal dommeren legge størst vekt på eksteriøre trekk som har betydning for søye og lam i forbindelse med lamming. Et dyr med gode bruksegenskaper har/er:

- Langt, bredt og hellende kryss
- Grann (ikke grov) beinbygning (vurder hode, skuldre, bein)
- Ikke lause bøger
- Høgstilt
- Godt lynne

Værlammets kjøttfylde skal ikke ha betydning for dommerpoenget for bruksegenskaper³.

Beinstilling

Beina skal være tørre og velstilte, med gode leddvinkler, spesielt i kodeleddet. Klauvene skal være jevnstore, med jevn slitasje og med rette klauvvegger.

Bygningstrekk som beinlengde, høgstilt/lågstilt og grove/granne bein vurderes under bruksegenskaper.

Ullkvalitet

Ullkvaliteten vurderes i samsvar med «Norsk ullstandard»⁴. Kåringsreglementet for den enkelte rasen gir nærmere krav til ullkvaliteten.

Dommeren må vurdere hele fellen for å se om preget og kvaliteten er i samsvar med rasestandarden.

Hvis dommeren gir 5, 6 eller 7 i dommerpoeng skal det skrives en merknad som begrunner ullkvalitetspoenget.

Rasepreg

Rasens kåringsreglement gir retningslinjer for hvordan dommerpoenget for rasepreg skal settes.

§ 8 Kåring av de ulike rasene

Avlsrådet for sau fastsetter, etter å ha konsultert raselaget, et eget kåringsreglement for den enkelte rasen.

Værlammets rase i Sauekontrollen avgjør hvilket kåringsreglement som lammet skal kåres etter.

Er det motstrid mellom det foreliggende regelverket og rasen sitt eget regelverk, skal rasen sitt eget regelverk ha fortrinn.

§ 9 Kåringsmerke, kåringsbevis og stambokføring

Ved kåring får værlammet et unikt kåringsnummer som skal være både offisielt identitets- og stamboknummer for dyret. Dommeren merker værlammet som er kåra, med NSGs lilla kåringsmerke.

³ Avlsverdien for kjøttfylde inngår i O-indeksen for lammet.

Raser som ikke har med O-indeks som en del av kåringa, kan inkludere kjøttfylde som et element i dommerpoenget for rasepreg.

⁴ www.animalia.no > Husdyr > Fagtjenesten for ull > Norsk ullstandard

Et kåra værslam skal få utstedt et kåringsbevis der lammets kåringsnummer framgår, sammen med dommerpoeng og annen viktig informasjon om værslammet som avlsdyr.

Et kåra værslam skal føres inn i NSGs database over kårede værer. Styreren på sjået har ansvar for å se til at alle dømt lam blir registrert i databasen. Ved gardskåring er det dommeren sitt ansvar at værslammet blir registrert.

Hvert fylke har fått en 9-sifret nummerserie for kåringsmerkene som vist i tabellen nedenfor. De 4 første sifrene i kåringsnummeret er fødselsåret (her merket xxxx), og de neste 5 sifrene forteller hvilket fylke værslammet er kåret i.

Fylke	Kåringsnummerserie
Østfold	xxxx 10501 – xxxx 11500
Akershus	xxxx 11501 - xxxx 13000
Hedmark	xxxx 13001 - xxxx 20000
Oppland	xxxx 20001 - xxxx 25000
Buskerud	xxxx 25001 - xxxx 30000
Vestfold	xxxx 30001 - xxxx 32500
Telemark	xxxx 32501 - xxxx 35000
Aust-Agder	xxxx 35001 - xxxx 37500
Vest-Agder	xxxx 37501 - xxxx 40000
Rogaland	xxxx 40001 - xxxx 50000
Hordaland	xxxx 50001 - xxxx 55000
Sogn og Fjordane	xxxx 55001 - xxxx 60000
Møre og Romsdal	xxxx 60001 - xxxx 65000
Sør-Trøndelag	xxxx 65001 - xxxx 70000
Nord-Trøndelag	xxxx 70001 - xxxx 75000
Nordland	xxxx 75001 - xxxx 80000
Troms	xxxx 80001 - xxxx 85000
Finnmark	xxxx 85001 - xxxx 86000

NSG disponerer serien xxxx 00001-xxxx 09999 til værer som trenger et offisielt stamboknummer, men som ikke er kåra etter vanlige kåringsregler.

§ 10 Kvalitetsmønstring og gavepremier

Kvalitetsmønstring og gavepremier er et frivillig tiltak. Styreren skal informeres om dette før kåringskjået starter.

§ 11 Utfyllende regler

Avlsrådet for sau kan i spesielle tilfeller gi dispensasjon fra disse reglene. Dispensasjonen skal da gå foran det som står i dette regelverket.

Avlsrådet for sau kan utarbeide dommerinstruks.

§ 12 Klage

Det er ikke mulig å klage på en avgjørelse tatt av kåringsdommeren.